

PĚSTOVÁNÍ OBILNIN V EKOLOGICKÉM REŽIMU JE ZAJÍMAVÉ NEJEN EKONOMICKY

POPTÁVKA PO BIOOBILÍ V ČESKÉ REPUBLICE NEPODLÉHÁ VÝKYVŮM A DLOUHODOBĚ PŘEVYŠUJE NABÍDKU. NA ROZDÍL OD POČASÍ SE V TOMTO OHLEDU SITUACE NEMĚNÍ JIŽ NĚKOLIK LET. TENTO FAKT JE DŮLEŽITÝ, NEBOŤ ČESKÝ ZEMĚDĚLEC SE MŮŽE NA NĚJAKOU JISTOTU SPOLEHNOUT JEN MÁLOKDY.

Ekologičtí zemědělci to dobře vědí, proto obilniny patří společně s píceňkami mezi hlavní plodiny, které pěstují na orné půdě (viz tabulka). Stabilně zabírají 45 % této plochy. V uplynulém roce zaselí ekozemědělci obilniny na více než 24 tisíc hektarů.

„Plochy s ekologickým obilím v České republice dlouhodobě rostou, obdobně jako produkce,“ říká zemědělská statistička Andrea Hrabalová. A potvrzují to i čísla. Ve srovnání s rokem 2001 vzrostla plocha obilnin více než 2,5 krát a produkce bioobilí dokonce více než sedmkrát. Během více než deseti let vzrostla z necelých 9 tis. na téměř 64 tis. tun, které ekologické zemědělství vyprodukovalo v roce 2014. Nejčastěji pěstovanými obilninami v ekologickém zemědělství (EZ),

Minoritní plodiny

Mezi tzv. minoritní plodiny patří i oves, pšenice jednozrnka, dvouzrnka, špalda, nebo žito. V konvenčním zemědělství nejsou masivně pěstovány. Mají však vlastnosti, které jim umožní dobré výnosy i v horších podmínkách, či přímo v certifikovaném ekologickém režimu, kde nelze využívat minerálních hnojiv a pesticidů. V současné době probíhá pod vedením Dagmar Janovské z Výzkumného ústavu rostlinné výroby, evropský výzkumný projekt HealthyMinorCereals (Zdravé minoritní obilniny), který má přispět k oživení zájmu o jejich pěstování. „Zabýváme se takřka vším od šlechtění a hodnocení genetického potenciálu minoritních obilnin přes hodnocení kvality produkce až po jejich uplatnění v potravinářství,“ upřesnila Janovská. Ačkoliv je z hlediska spotřebitele po ovsu neznámější špalda, bylo by chybou se zaměřovat pouze na ni. „Za pozornost z ekonomického hlediska stojí i další zmiňované minoritní plodiny jako pohanka a proso. Nachází velmi důležité uplatnění i z hlediska výživy, a to nejen té speciální, například bezlepkové,“ souhlasí Kateřina Čapounová z České technologické platformy pro ekologické zemědělství (ČTPEZ).

Výnosy

Obilniny v ekologickém zemědělství dosahují dlouhodobě vyrovnaných výnosů, v průměru okolo 3 tun z hektaru. Stále platí, že v průměru jsou výnosy v EZ trvale o 40 až 50 % nižší než při konvenčním hospodaření (viz graf). Nicméně máme i ekofarmy, které u obilnin dosahují výnosů téměř srovnatelných s jejich celorepublikovým průměrem za ČR. Nejnížší pokles výnosu oproti konvenci je obvykle u pěstování ovesa (pokles do 20 %) a dále pak u tritikále. Také pšenice vychází vcelku dobře. Naopak, k nejméně efektivnímu patří v EZ pěstování kukuřice na zrno. Podle Hrabalové to potvrzují i statistická data. V loňském roce se z 3 866 certifikovaných ekologických zemědělců věnovalo pěstování kukuřice na zrno pouhých 19. Důvodem nižších výnosů v EZ je jednak odlišný způsob obhospodařování půdy, kdy na prvním místě je snaha o zachování a zvyšování půdní úrodnosti a teprve pak snaha o maximální výnosy. Dalším důvodem je pěstování běžně dostupných odrůd

Hlavní kategorie plodin na orné půdě v EZ a jejich podíl na celkové ploše v ČR (2014)

	Plocha v EZ (ha)	Podíl na orné půdě v EZ	Podíl na celkové ploše osevů v ČR
Obilniny	24 255	44,6 %	1,7 %
Luskoviny na zrno	1 893	3,5 %	9,4 %
Okopaniny	262	0,5 %	0,3 %
Technické plodiny	3 296	6,1 %	0,7 %
Zelenina	115	0,2 %	1,2 %
Píceňky	22 710	41,7 %	5,0 %
Orná půda celkem	54 430	100,0%	2,2%

Zdroj: ÚZEI (plochy v EZ), ČSÚ (osevní plochy v ČR)

Dagmar Janovská, vedoucí projektu HealthyMinorCereals při komentované prohlídce obilnin pěstovaných v režimu EZ na výstavě Naše pole 2015. Foto: Sylva Horáková

obilnin, šlechtěných v podmínkách intenzivní výživy minerálním dusíkem, které bez intenzivního hnojení neumí dávat výnosy. „Nové konvenční odrůdy jsou ‚narkomani‘, kteří potřebují pro intenzivní růst a dosažení vysokého výnosu, napumpovat minerální dusík. Při ekologickém způsobu hospodaření ale živíme půdu, ne rostliny,“ vysvětluje Zdeněk Perlinger, poradce a předseda PRO-BIO Svazu ekologických zemědělců. Staré odrůdy obilnin nebo odrůdy vyšlechtěné pro EZ, dávají v extenzivních podmínkách odpovídající dobré výnosy. Tuto skutečnost potvrzují i výsledky prvního roku ověřování odrůd pšenice ozimé, které v rámci projektu Bionet

realizuje ČTPEZ. Nejlepší výnosové a kvalitativní vlastnosti dosáhla rakouská odrůda Ekolog a švýcarská Scaro, obě speciálně šlechtěné pro ekologické hospodaření. Při pěstování v ekologii je kladen důraz na minimalizaci vstupů, která je uplatňována i z hlediska ochrany rostlin. K udržení dobrého zdravotního stavu rostlin se používají především preventivní a kultivační metody, či přípravky s účinnými látkami vyjmenovanými v Příloze II nařízení Komise (ES) č. 889/2008. Zdaleka ne všechno ekologické obilí se dostane na trh. Vzhledem k tomu, že se ekologické farmy snaží o maximální minimalizaci vstupů zvenčí, je zhruba polovina roční produkce užita pro vlastní potřeby v živočišné výrobě. Je-li koloběh živin na farmě s rostlinnou a živočišnou výrobou uzavřený, není pak problém dosahovat i vyšších výnosů, neboť je zde k dispozici dostatek statkových hnojiv. „Objem produkce ponechané na ekofarmách každoročně mírně narůstá, což souvisí jednak s růstem počtu zvířat chovaných na ekofarmách a jednak se skončením výjimky na použití konvenčních krmiv v EZ. Ekologičtí chovatelé musí mít všechno krmivo ekologické, a je tedy pro ně nejméně výhodnější pěstovat si vlastní,“ doplňuje Kateřina Nesrstová z PRO-BIO Svazu ekologických zemědělců.

Ceny a poptávka

Z celkové roční produkce obilovin se obchoduje s přibližně 30 tisíci tunami, přičemž dvě pětiny míří dlouhodobě do zahraničí, kam je prodáváno převážně v biokvalitě, tedy za vyšší ceny. Nejvíce se vyváží proso (přes 80 % jeho objemu),

AKTUÁLNÍ LEGISLATIVA PRO EZ:

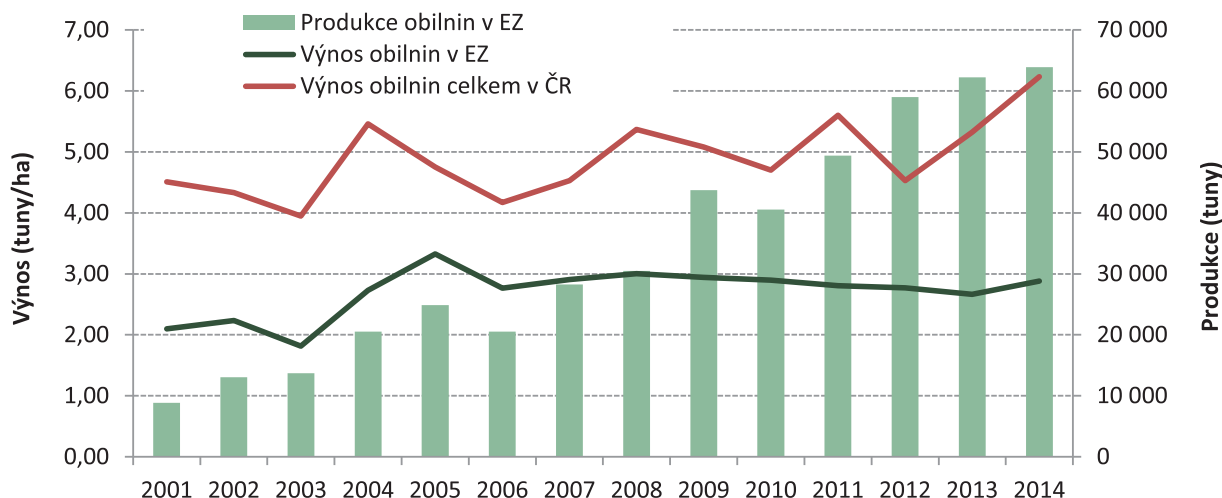
V současné době se řídí ekologické zemědělství českou legislativou a legislativou EU.

- Zákon o ekologickém zemědělství 242/2000 Sb. a metodické pokyny vydané v návaznosti na tento zákon.
- Nařízení Rady (ES) č. 834/2007 ze dne 28. června 2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a k němu prováděcí předpis
- Nařízení Komise (ES) č. 889/2008 ze dne 5. září 2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 834/2007 o ekologické produkci

jsou pšenice a oves, které společně zabírají zhruba polovinu osevaných ploch. S podílem ploch nad deset procent pak následují tritikále a ječmen. „Struktura pěstovaných obilnin v ekologickém hospodaření se výrazně liší od konvenčního zemědělství, kde dominuje pěstování pšenice a ječmene. V ekologickém zemědělství je skladba obilnin mnohem pestřejší a často jsou pěstovány minoritní druhy jako je špalda, pšenice tvrdá, pohanka, proso a další,“ doplňuje Hrabalová.

dále pak žito a špalda (přes 50 % jejich prodaného objemu). Z tohoto hlediska je výhodný export, protože ačkoliv se v České republice zobchoduje zhruba 18 tisíc tun obilí, tak je z tohoto objemu stále část prodávána do konvence bez certifikátu. Takto „nevýhodně“ prodány je nejčastěji ječmen, příp. pšenice. Jak již bylo naznačeno, žádanou obilovinou v biokvalitě jak na evropském, tak na našem trhu, je především špalda. Že je špalda vyhledávaným zbožím na trhu také letos, potvrzuje i Petr Trávníček z obchodní společnosti PRO-BIO, s.r.o. Podle něj je o ni rozhodně největší zájem, a to jak u nás, tak v zahraničí. Výkupní cena činí v současné době 15 000 korun za tunu. Vzhledem k tomu, že trh není nasycen, stírá se rozdíl při výkupu jednotlivých odrůd. Obchodníci se shodují, že v okamžiku vyrovnání nabídky a poptávky, se pak lépe prodávají odrůdy s červenou barvou zrna. V loňském roce po ní byla poptávka dokonce enormní. „Tuna certifikované biošpaldy se dala před Vánoci prodat až za jeden tisíc euro,“ doplnil František Chlad z odbytové společnosti PRODEJ-BIO s.r.o. Z pohledu ceny je zajímavá také biopšenice. Její výkupní ceny kolísají dle kvality v rozmezí 6 000 až 9 000 korun za tunu. Následuje žito, které se v biokvalitě obchoduje za 5 000 korun, přičemž za lepší kvalitu lze získat až o 500 korun z tuny navíc. O odbytu nemají nouzi ani pěstitele ova nahého, pohanky či ječmene. Obecně lze říci, že ceny bioobilí jsou 1,5 krát vyšší v porovnání s konvencí. Z dostupných údajů o průměrných cenách vybraných obilovin za rok 2013 je patrné, že ceny v ČR se již významně přiblížily cenám v sousedním Rakousku, a to jak pro konvenční produkci, tak i produkci v biokvalitě. V Rakousku byla v roce 2013 dosahována vyšší cenová prémie pouze z důvodu mírně nižších cen pro konvenční suroviny (v průměru okolo 65 % ku 53 % v ČR). V Německu jsou ceny bioprodukce dvojnásobně oproti konvenci. Očekává se tedy i možnost dalšího navýšení cen

Vývoj produkce obilnin v EZ a srovnání průměrných výnosů obilnin v EZ a celkem v ČR (2001-2014)

Zdroj: ÚZEI (EZ), ČSÚ (celkem ČR)

u biosurovin v České republice, a to s ohledem na rostoucí poptávku po kvalitní bioprodukcí z českých ekofarem ze strany Německa, kde se díky enormnímu zájmu spotřebitelů o biopotravinu drží i ceny surovin výše, než v okolních zemích. Není bez zajímavosti, že nižší produkce v EZ (50 % výše výnosu konvence) je téměř kompenzována nižšími náklady (pokles se pohybuje mezi 5 až 20 %) a vyššími nákupními cenami.

pro jařiny pak na přelomu roku. V letošním roce jsou prvně zkoušeny v podmínkách ekologického zemědělství vybrané registrované odrůdy jarní pšenice a ječmene. Výsledky budou po víceletém hodnocení publikovány v seznamu doporučených odrůd pro EZ podobně jako u konvenčně pěstovaných odrůd, který každoročně vydává ÚKZÚZ. Tento seznam poskytuje pěstitelům objektivní a nezávislé informace o odrůdách, jejich

a bude spojeno s exkurzí do společnosti Rubelit v Rožně. Profesor Jan Moudrý z Jihočeské univerzity přiblíží témata týkající se plánování osevního postupu, biologických vlastností druhů obilnin a agrotechniky obilnin. Na škůdce obilnin, luskoviny a píce si „posvítí“ Jiří Rotrekl z Výzkumného ústavu pícninářského v Troubsku. Problematikou zkoušení a volby odrůd v EZ, produkcí farmářského osiva a výsledky zkoušení provede Vladimíra Horáková z ÚKZÚZ.

Za pozornost také stojí publikace Pěstování vybraných plodin v ekologickém zemědělství autorského kolektivu vědců, kteří se u nás problematikou ekologického zemědělství dlouhodobě zabývají. Nabízí informace jak o pěstování běžných kulturních plodin, tak zkušenosti s minoritními plodinami, o něž je v systému ekologického zemědělství stále větší zájem. Souhrn publikovaných informací je praktickým rozšířením perspektiv a produktivity pěstování rostlin na orné půdě v systému ekologického zemědělství. Ekologickému zemědělství jsou věnovány i dvě velké odborné konference, které se uskuteční v září. Ve dnech 2. a 3. září se v Praze koná Biosummit 2015, jež ve dvoudenním programu nabídne aktuální téma přínosů ekologického zemědělství k půdě a udržitelnosti. O týden později, 10. až 12. září se koná Bioakademie, jejíž 15. ročník nabídne mimo jiné i vhlad do nových dotačních podmínek v EZ nebo odbornou exkurzi do zahraničí.

Zpracovala Sylva Horáková a Andrea Hrabalová pro Českou technologickou platformu pro ekologické zemědělství

EKOLOGICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ NABÍZÍ SVÝM PŘÍZNIVCŮM ALTERNATIVU VŮČI KONVENČNÍ VÝROBĚ PRAKTICKY VE VŠECH ODVĚTVÍCH, VÝZVOU PRO NÁS BIOTRŽ PAK JE ZVÝŠENÍ NABÍDKY FINÁLNÍCH PRODUKTŮ.

Osiva

Ekonomicky zajímavé je množení osiv pro ekologickou produkci. „Máme zájem o množení všech plodin, které jsou u nás dostupné,“ uvedl Petr Trávníček. Výkup probíhá na základě smlouvy, která se uzavírá ještě před zasetím. Pro pěstování osiv ozimých plodin je ideální doba pro uzavření kontraktů právě nyní,

vlastnostech, vhodnosti do pěstebních podmínek České republiky a usnadňuje orientaci v nabídce sortimentu na trhu. Protože se šlechtitelé v ČR nezabývají šlechtěním odrůd pro ekologické zemědělství, jsou osiva pro EZ množena z registrovaných odrůd dostupných na trhu. Jejich vlastnosti však nebyly v podmínkách EZ až dosud ověřovány, proto hodnocení v EZ a následná publikace Seznamu pro doporučení odrůd pro EZ tyto informace doplní.

Informace

Pěstování obilnin v ekologickém režimu potřebuje know-how, ostatně jako všechno. Poptávka po ekologické rostlinné produkci stoupá, a to přestože praktických informací o výběru odrůd, získávání osiva, ochraně rostlin nebo jejich agrotechnice není k dispozici tolik, jako pro konvenční zemědělství. Informace týkající se rostlinné produkce v ekologickém pěstování pro profesionální pěstitele lze získat i na seminářích podpořených Ministerstvem zemědělství ČR. Pěstování a ochrana polních plodin a řízení a ekonomie farmy bude věnováno také vzdělávání, které se uskuteční 15. září na Biofarmě Sasov,

Komentované přehlídky polních plodin pěstovaných v režimu ekologického zemědělství. Polní den v Uhřetěvsi Foto: Kateřina Čapounová

